

Gruppspår förskola

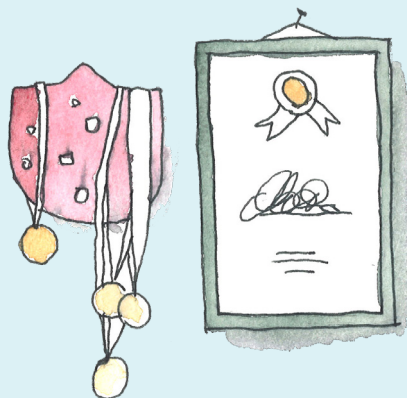
– en arbetsplatsutbildning
för förskolan

En handledning för dig som utbildningsledare

Innehåll

En handledning för dig som utbildningsledare	3
Utbildningens upplägg och innehåll	4
Hur lång tid tar utbildningen?	8
Förberedelser för dig som ska leda gruppspåret	9
Pedagogisk handledning för dig som utbildningsledare	10
Ge alla deltagare ett intyg efter kursen	15
Utbilda nya medarbetare	15
Om Basprogram om våld mot barn och unga	15

En handledning för dig som utbildningsledare

Den här handledningen vänder sig till dig som vill leda dina kollegor i en arbetsplatsutbildning om våld mot barn. Den bygger på Barnafrids Basprogram våld mot barn och unga och vi rekommenderar att du går den utbildningen innan du börjar arbeta med gruppspåret. Det går att genomföra gruppspåret utan du gått den digitala utbildningen men det kan vara bra att veta att om du behöver ta reda på mer fakta så kan du använda dig av basprogrammet. Efter att du tagit del av handledningen, gå gärna igenom kursmaterialet så du ser hur utbildningen är upplagd och utformad.

Syftet med att ordna den här arbetsplatsutbildningen är att ni som enskilda pedagoger och som arbetsgrupp ska öka er kunskap och kompetens i att upptäcka och stödja barn som på olika sätt lever i utsatthet. Utbildningen utgår från basprogrammet och är uppdelad i sex teman. Med hjälp av den här handledningen får du stöd att leda dina kollegor i arbetsplatsutbildningen om våld mot barn.

Utbildningens första fem teman utgår från Barnafrids basprogram. Det sjätte temat är Brottsoffermyndighetens "Liten och trygg" och är ett handledningsmaterial som riktar sig direkt till barnen. Hur ni arbetar med tema 6 och hur ni kan koppla det till själva utbildningen kan ni diskutera och bestämma på träffarna, men själva genomförandet sker i barngruppen.

Innan utbildningen kan det vara bra om dina kollegor får besvara en kort enkät. Syftet med enkäten är att få en uppfattning om förskolepersonalens kunskap och kompetens före och efter utbildningen. På utbildningssidan kan du ta del av den enkätundersökningen och dess frågor som Haninge kommun genomförde för att undersöka hur förskolepersonalen bedömde sin kunskap före och efter att de gått utbildningen.

Utbildningens upplägg och innehåll

Den här utbildningen innehåller olika former av läraaktiviteter för hur ni som pedagoger kan möta barn som är utsatta för våld. Den innehåller både teoretisk kunskap och praktiska övningar av olika slag. Det här är utbildningens sex teman:

- » **Tema 1. Vad är våld och barnmisshandel?**
I det första temat kommer du och dina kollegor att få lära er mer om vad våld och barnmisshandel är, och vilka olika former av våld som ett barn kan bli utsatt för. Ni kommer bland annat att arbeta med hedersrelaterat våld och förtryck och när barn upplever (bevittnar) våld i hemmet. Här får ni också lära er mer om vilka konsekvenser det kan få för ett barn att bli utsatt för våld.
- » **Tema 2. Hur kan ni upptäcka att ett barn är utsatt för våld?**
Det här temat handlar om hur ni som pedagoger kan lära er att tolka och förstå tecken på att ett barn är utsatt för våld.
- » **Tema 3. Hur ska ni bemöta och fråga ett barn som ni misstänker är utsatt för våld?**
I tema 3 kommer ni att få lära er vad som är viktigt att tänka på när ni bemöter ett barn som ni misstänker eller vet far illa. När ni arbetar med temat kommer ni också att få förslag på frågor om våld och utsatthet, och öva på hur ni kan bemöta och fråga ett barn om våld.
- » **Tema 4. Agera för barnet! Anmäl oro till socialtjänsten och skapa trygghet för barnet i förskolan.**
Det här temat handlar om hur ni som förskolepersonal ska agera när ni misstänker eller får kännedom om att ett barn far illa. Temat beskriver när och hur ni ska göra en anmälan om oro till socialtjänsten och vad anmälningsskyldighet innebär. Ni kommer också att få lära er mer om hur förskolan kan stödja ett barn som är eller har varit utsatt för våld.
- » **Tema 5. När barn blir utsatta för våld, kränkning och mobbning på förskolan**
I tema 5 får du och dina kollegor mer kunskap om vad ni ska göra om ni upptäcker att ett barn är utsatt för någon form av våld, kränkning eller mobbning på förskolan. Temat handlar om hur ni kan bemöta och hantera situationer där ett barn blir utsatt av en kollega eller annat barn.

» **Tema 6. Liten och trygg**

I det här temat finner du pedagogiska övningar om känslor och rättigheter, att använda vid lek, samtal och skapande tillsammans med barnen. Övningarna hjälper barnen att sätta ord på känslor, lära sig om sina rättigheter och om kroppsgränser. På så sätt kan förskolan hjälpa barnen att nu eller senare i livet berätta om utsatthet. De pedagogiska övningarna utgår från olika vardagssituationer på förskolan.

Kursmaterial

Till varje tema (förutom tema 6) finns följande kursmaterial som du som leder utbildningen kan använda:

- En handledning för dig som utbildningsledare.
- Ett faktablad som du kan välja att skriva ut på papper, men som också finns digitalt och inläst. Du kan exempelvis låta gruppen lyssna på texten tillsammans eller låta var och en läsa den själv – antingen under träffen eller se till att alla har läst den innan träffen.
- Powerpointpresentationer
 - En färdig presentation per tema som bland annat innehåller mer fakta om du vill fördjupa kunskapen från faktabladet. I presentationen finns också filmer från basprogrammet.
 - En tom powerpointmall om du vill göra en presentation med eget material.
- Stödmaterial
 - I tema 2 och 3 finns stödmaterial om symtom och signaler för att upptäcka våld.
 - Frågeguide med frågor till ett barn vid misstanke om våld.
- Filmer
 - Filmer från basprogrammet om du vill visa dem fristående från powerpointpresentationen.
- Scenario att diskutera i gruppen
 - Filmscenarion (för tema 1, 3, 4 och 5).
 - Två skriftliga scenarion (för tema 1 och 5).
- Övningar
 - Övningarna ska ge gruppdeltagarna möjlighet att reflektera, diskutera och praktiskt pröva den kunskap som varje tema tar upp.
- Referenser och fördjupningsmaterial
 - Utbildningen bygger på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. I tema 1–4 finns det hänvisningar till basprogrammet där referenser och fördjupningsmaterial finns till varje kapitel. I tema 5 finns det en referenslista.

Tema 6 innehåller handledningsmaterial för övningar som genomförs tillsammans med barnen. Allt material ligger i kursmappen.

Utvärdering av kurstillfället hittar du i handledningen för varje tema. Efter att utbildningen är slut kan det vara bra för dig och din verksamhet att få veta vad kursdeltagarna tyckte om kursen och vad de fått med sig som de kan använda i sitt arbete.

Sätt ihop utbildningen på det sätt som passar din arbetsplats bäst

Handledningarna beskriver ett upplägg där varje tema har en egen träff på cirka 2–3 timmar. Du kan också välja att sätta ihop en egen utbildning med valfritt antal träffar där du använder materialet utifrån ditt och dina kollegors behov och önskemål. Det är helt upp till dig som utbildningsledare hur du väljer att använda de olika temana och materialet.

Oavsett hur du väljer att lägga upp utbildningen kan det vara viktigt att inleda första utbildningsträffen med hjälp av följande punkter:

- Låt varje deltagare presentera sig med namn och berätta vilken förskola hen arbetar på – om deltagarna inte känner varandra sedan tidigare.
- Presentera utbildningens syfte och mål, och vad din roll som utbildningsledare är.
- Presentera det upplägg som du har planerat för kommande träffar. Stäm av med deltagarna om det finns önskemål eller annat som du bör ta hänsyn till när det gäller upplägget.
- Fråga deltagarna vilka förväntningar de har på utbildningen och berätta vilka förväntningar du som utbildningsledare har på dem.

Hur lång tid tar utbildningen?

Den här utbildningen tar sammanlagt cirka 10 timmar att genomföra i grupp. Hur lång tid som behövs för att gå igenom innehållet i varje tema beror på hur mycket tid ni lägger på diskussion och reflektioner i gruppen. Tema 1 och 2 är till stor del teoretiska teman medan tema 3, 4 och 5 mer handlar om praktiska frågor. Tema 6 som bygger på övningar med barnen kan sägas ligga utanför själva utbildningstiden.

I det förslag som presenteras här beräknas varje tematräff ta ungefär två timmar, men det kan vara bra att ha lite marginaler för de praktiska tematräffarna (3, 4 och 5) eftersom det är viktigt att deltagarna hinner genomföra och reflektera klart över hur de ska gå till väga i övningarna. För dig som leder utbildningen tillkommer cirka tre timmar för planering och förberedelse. Om du går basprogrammet innan du planerar för arbetsplatsutbildningen tillkommer ytterligare cirka 6 timmar.

Förberedelser för dig som ska leda gruppspåret

Vi rekommenderar att du som ska leda den här utbildningen har gått Basprogram om våld mot barn och unga.

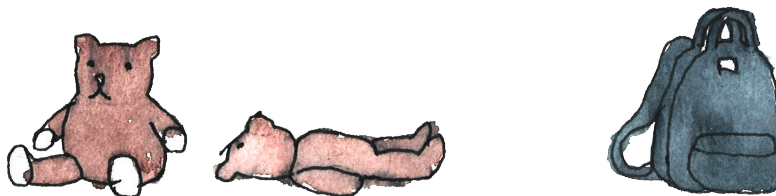

Praktiska förberedelser innan första träffen

Planera för hur gruppen ska arbeta med utbildningen utifrån materialet. Vissa delar passar bra att göra i helgrupp, medan några av diskussionerna och övningarna passar bättre i mindre grupper. Tänk därför också på hur möbleringen ska se ut. Vad behövs för möblering och utrymme vid en gemensam samling och finns det tillgång till grupprum eller liknande?

Läs mer på:
[barnafrid.se/
kunskapsportal/
basprogram/](https://barnafrid.se/kunskapsportal/basprogram/)
eller scanna
QR-koden

Du behöver se till att det finns en dator med internetuppkoppling och projektor i rummet, så att alla kan ta del av filmer och annat material som ska visas i storgrupp. Till vissa övningar kan det vara bra att ha tillgång till whiteboardtavla, blädderblock, papper och pennor.

Pedagogisk handledning för dig som ledare

För att du ska känna dig trygg som utbildningsledare finns här en pedagogisk handledning som du kan ha med dig, både när du planerar och genomför utbildningen. Handledningen innehåller pedagogiska principer och kunskaper om att leda en grupp. Du får kännedom om vad som kan påverka gruppen i form av storlek och förutsättningar, och hur grupprocesser kan se ut.

Utbildningens två pedagogiska principer

Oavsett vilken erfarenhet och kunskap du har om grupper och grupprocesser kan det vara viktigt att du som ska leda en arbetsgrupp reflekterar över följande punkter:

- didaktikens grundfrågor
- det kollegiala lärandet.

Den första principen bygger på didaktikens tre grundfrågor: vad, hur och varför. Vad-frågan grundar sig i utbildningens innehåll som i det här fallet handlar om vad är våld? Det väcker i sin tur frågan om varför det är viktigt att förskolan och förskolepersonal har kunskap om våld mot barn. Den här utbildningen fokuserar på hur ni som förskolepersonal på ett konkret sätt kan skydda och stödja barn som far illa.

Den andra principen handlar om det kollegiala lärandet där ni gemensamt, både teoretiskt och praktiskt, arbetar med frågor och dilemman som rör hur förskolan upptäcker och bemöter barn som kan vara utsatta för våld.

Det kollegiala lärandet innebär att ni tillsammans utvecklar kunskap om våld mot barn genom att diskutera, reflektera, dela erfarenheter och färdigheter med varandra. I denna lärandeprocess är kommunikationen viktig och går ut på att exempelvis ställa frågor och diskutera olika dilemman. På så sätt skapar ni en gemensam kunskapsbas som bygger på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Målet är att du och dina kollegor ska få en gemensam syn på vad våld är och vilka färdigheter ni behöver för att kunna möta barn som på olika sätt lever i utsatthet.

Att leda en grupp

Se gärna filmen Att leda en gruppdiskussion.

Oavsett vilken erfarenhet och kunskap du har om grupper och grupprocesser kan det vara viktigt att du som ska leda en arbetsgrupp reflekterar över följande punkter:

Varje grupp är unik och du som ledare tillsammans med övriga deltagare är beroende av varandra och att var och en bidrar utifrån sina egna erfarenheter och förutsättningar.

Det kan vara både en styrka och en utmaning att leda en grupp där deltagarna är arbetskamrater med dig och med varandra. Deltagarna känner också varandra på olika sätt. Några kan vara nära vänner medan andra enbart har en professionell relation till varandra. Det kan vara en styrka att alla i gruppen känner varandra för då finns det en gemenskap att bygga vidare på. Men det kan också vara en utmaning om det finns konflikter mellan deltagarna. Det finns ändå en stor fördel med att ni arbetar nära varandra och är vana att diskutera svåra och känsliga frågor som rör era förskolebarn.

Frågor som handlar om våld och utsatthet kan beröra, väcka känslor och tankar hos dig och dina arbetskamrater. Det kan dels handla om egna upplevelser och erfarenheter av att vara utsatt eller utöva våld, dels bero på att en ökad kunskap om våld kan ge skuldkänslor för agerande i tidigare situationer i yrkeslivet. Det kan komma tankar som exempelvis: "Hur många barn har jag mött utan att fråga om våld eller ens tänkt på att göra en anmälan till socialtjänsten om nu våld mot barn är så vanligt?" Utgå därför alltid från att alla former av erfarenheter kan finnas inom gruppen. Förbered dig genom att fundera på hur du skulle kunna bemöta en kollega med svåra erfarenheter, men också praktiskt genom att exempelvis ta fram kontaktuppgifter dit kollegan kan söka stöd. Det är också viktigt att din chef är förberedd på att du som ledare kan behöva av stöd och hjälp. I tema 5 kommer ni att arbeta med frågor som handlar om när kollegor på olika sätt inte arbetar utifrån förskolans värdegrund genom att exempelvis kränka ett barn eller annan kollega. Ni kommer bland annat att diskutera tystnadskultur inom kollegiet. Här kan det vara bra att vara särskilt uppmärksam vad som händer i gruppen och mellan kollegor.

Som utbildningsledare kan du komma att möta deltagare som är särskilt kritiska och ifrågasätter kursens syfte och mål. Det kan bero på att själva ämnet kommer allt för nära deltagarens egna erfarenheter. Du kan också möta motstånd från deltagaresom ifrågasätter förskolans mål, riktlinjer och rutiner när det gäller pedagogernas ansvar och uppdrag i samband med att barn far illa.

Se filmen på:
<https://vimeo.com/458909809>
eller
scanna QR-koden

Gruppens deltagare och storlek kan påverka lärandet

Gruppens sammansättning och storlek kan ha betydelse för hur väl lärandet fungerar. Om du ska genomföra utbildningen i en grupp som är 15 personer eller fler så kan det vara bra att dela upp den i mindre grupper under vissa delar, till exempel i samband med övningar. Gemensam samling i helgrupp fungerar bra vid genomgångar eller för att samla ihop erfarenheter och iakttagelser som deltagarna gjort under grupparbetena.

Det går inte att säga vad som är den ideala storleken för ett grupparbete, men mellan sex och åtta personer kan fungera som riktmärke. Under sex personer uteblir dynamiken och över åtta personer riskerar gruppen att bli för stor. Då kan det bildas subgrupper och bli svårt för vissa av deltagarna att få tillträde till talutrymmet. Fundera över syftet med en övning innan du delar upp deltagarna i mindre grupper. Ibland kan det vara bra att dela in gruppen i respektive arbetsgrupper, medan det vid andra tillfällen kan vara lämpligt att samlas i tvärgrupper där personal från olika förskolor får träffas och dela erfarenheter. Använd dig av arbetsgruppsindelning om övningen handlar om att diskutera och utveckla den egna verksamheten, eller om det rör sig om känsliga frågor där det kan vara viktigt att känna trygghet i gruppen. I andra övningar kan det vara viktigt att få dela erfarenheter och kunskaper med andra utanför sin egen grupp.

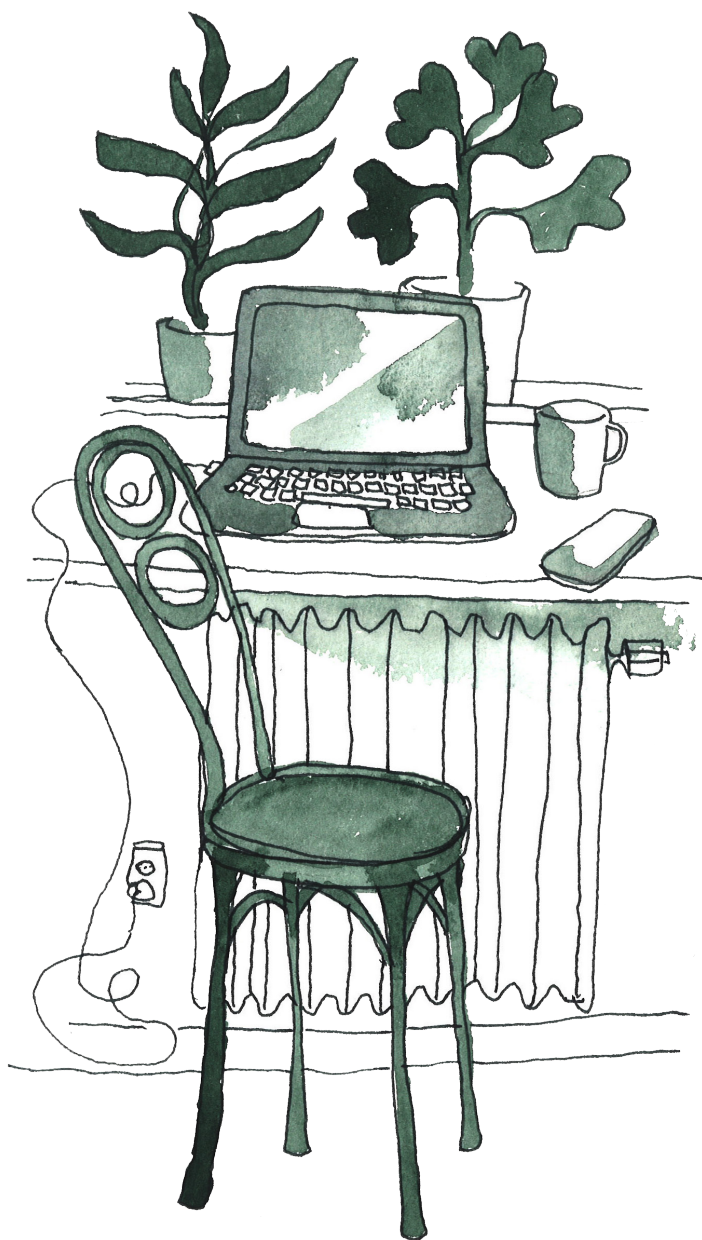
Metoder för att göra alla i gruppen delaktiga

Hur talutrymmet i en grupp fördelas kan bero på flera saker, till exempel deltagarnas status, personlighet, kompetens inom ämnet och gruppens storlek och sammansättning. Ett bra sätt att låta alla få tillgång till talutrymmet är att använda sig av rundan – det vill säga att var och en får säga något i tur och ordning. Inled gärna alla grupparbeten med att göra en runda. Det hjälper alla deltagare att redan från början ta plats och göra sin röst hörd och det underlättar för den som har svårt eller inte vill komma till tals att bidra till samtalet.

Ett annat bra sätt att få gruppen delaktig är att använda sig av den så kallade bikupan. Ge deltagarna en uppgift, exempelvis att under en kort stund diskutera en fråga eller ett påstående med den eller de som sitter närmast (2–3 personer).

Du kan sedan följa upp övningen på det sätt som passar bäst för övningens syfte och tid. Om det handlar om att dela erfarenheter och kunskap med andra kan det vara bra att de små grupperna presenterar i helgrupp för att på så sätt ta del av de andra gruppernas diskussioner. Du kan välja mellan att låta alla grupper presentera eller att bara låta de grupper som frivilligt vill presentera sina diskussioner. Försök att känna av i gruppen hur många som är bekväma med att prata i en stor grupp. Du kan också avsluta övningen direkt efter diskussionen. Gruppens tankar och reflektioner får då stanna inom gruppen. Det kan vara bra när det finns risk för att ämnet är svårt och känsligt.

Ge alla deltagare ett intyg efter kursen

När utbildningen är genomförd kan du som ansvarig utbildningsledare ladda ner och skriva ut ett kursintyg för var och en av deltagarna. Du hittar intygen på startsidan för Gruppspår förskola.

Utbilda nya medarbetare

Varje nyanställd pedagog behöver ta del av den här utbildningen. Ledningen för din förskola behöver ta fram regler, riktlinjer och rutiner för hur det ska genomföras eftersom utbildningen bygger på att det är en grupp som gör den. Det är upp till varje förskoleområde att bestämma vem som ansvarar för utbildningsinsatsen, vilka som ska gå utbildningen (till exempel vikarier) och hur en sådan ska utformas och genomföras. Ett förslag är att ordna regelbundna utbildningar för alla nyanställda inom en eller flera verksamhetsområden.

Om Basprogram om våld mot barn och unga

Barnafrid lanserade den digitala utbildningen Basprogram om våld mot barn och unga år 2020. Utbildningen syftar till att ge yrkesverksamma grundläggande kunskaper om våld och andra övergrepp mot barn och unga. Tillsammans med förskoleverksamheten i Haninge kommun har Barnafrid arbetat fram den här versionen av basprogrammet: Gruppspår förskola. Den utgår specifikt från de delar av basprogrammet som är viktiga för personal inom förskoleverksamhet och är utformad så att pedagoger kan genomföra den tillsammans i sin arbetsgrupp.

Tillsammans med förskoleverksamheten i Haninge kommun har Barnafrid arbetat fram den här gruppspåret av basprogrammet. Det utgår specifikt från de delar av basprogrammet som är viktiga för personal inom förskoleverksamhet och är utformad så att pedagoger kan genomföra den tillsammans i sin arbetsgrupp. I materialet ingår också delar från Brottsoffermyndighetens utbildningsmaterial Liten och trygg.

Er kunskap gör skillnad!
Gå till Basprogram om våld mot barn
och unga - Gruppspår förskola.

Läs mer på:
[https://barnafrid.se/kunskapsportal/
gruppstar-forskola/](https://barnafrid.se/kunskapsportal/gruppstar-forskola/)
eller scanna QR-koden